

Selvfølgelig repræsenterer disse Meddelelser og Domme, der er nedskrevet ud fra en enkelt Kreds' ensidige Opfattelse, ikke blot tilnærmelsesvis den historiske Sandhed. En Side af denne finder man dog ubetinget, og uden Materiale som det her forelagte var det umuligt at tilvejebringe en intim Forstaaelse af Nuancerne i de nationalliberale Kredses Liv med dets store Fortrin og Svagheder.

Man tilgiver gerne Udgiveren, at han af en naturlig Veneration for sit Hjem og i Glæde ved at genopleve sin egen Barndom, har medtaget en Del Andræske Privatissima, f. Eks. om „lille Pouls Mave“ eller om „Tantes Ben“ der neppe kan paaregne almindelig Interesse; ogsaa denne Del af Stoffet bidrager dog til at give et levende Indtryk af, hvorledes en dansk nationalliberal Ministers Hjem formede sig i de Aar, da der, efter Bismarcks Opfattelse, allerede var indført en Bonderepublik i Danmark. Publikationen har en stærk personlig Karakter, men det bør rigtignok tilføjes, at Etatsraad Andræ nu som i sine tidligere Arbejder med megen Umage og med pinlig Nøjagtighed har bestræbt sig for at oplyse og kontrollere Indholdets Rigtighed og gøre sin Udgave let tilgængelig for Læseren. Dette har fremkaldt en Række Tillæg med supplerende Oplysninger af det righoldige Andræske litterære Efterladenskab, som Udgiveren efter Brugen med paaskønnelsesværdig historisk Forstaaelse lader overgaa til Rigsarkivet. I disse Tillæg er nogle Breve fra Krieger og fra Diplomaten Johan Bülow af særlig Interesse.

Forhaabentlig vil det lykkes Etatsraad Andræ at udgive alt hvad der har Betydning af de endnu utrykte Dele af hans Moders politiske Dagbøger, som Afslutning af et Forfatterskab og en Udgivervirksomhed, for hvilken dansk Historieskrivning har Grund til at være ham oprigtig erkendtlig.

Aage Friis.

Som et lille Jubilæumsskrift udgav Dr. Louis Bobé i 1916 under Titlen *Fra Renaissance til Empire* en Samling af nogle af de mange kulturhistoriske Afhandlinger, han i Løbet af 25 Aar, fra sit Forfatterskabs Begyndelse til nu, har offent-

liggjort i Tidsskrifter, som Indledning til Brev-Publikationer eller paa anden Maade. Det er urimeligt, naar Forlaget (H. Hagerup) ved en Del af Oplaget af denne Samling har anvendt det nu saa almindelige, men smagløse Misbrug af „Bibliofiludstyrelse“, men Samlingens Indhold bør ikke bedømmes derefter. Den rummer en Række af de indholdsrige og oplysende Enkelt-Undersøgelser, ved hvilke Bobé paa højst forskellig Omraader har vist sig som saa ypperlig Kender af det 17. og særlig af det 18. Aarhundredes Personal- og Kulturhistorie. Med særlig Interesse finder man her hans Afhandling „Om Adelsliv i Holsten“, der er hentet fra det store som Manuskript trykte og ret vanskelig tilgængelige Ahlefeldsværk, og dernæst en Skildring af Charlotte Dorothea Biehl. I denne sidste har Bobé i Tilslutning til andre af sine Undersøgelser søgt at give en ny og retfærdigere Vurdering af hendes Personlighed og Forfatterskab, hvorved han efter mit Skøn kommer Sandheden nærmere end andres tidligere ret affejende og kategoriske Domme.

Hans lille Afhandling bringer paany Tanken hen paa det ejendommelige Biehl-Johan Büloweske Forfatterskab, der trods alt, hvad der er offentliggjort deraf og derom, i Virkeligheden endnu ligger i et Kaos. Johan Bülows og Charlotte Dorothea Biehls efterladte Breve og Manuskripter henligger splittet paa mindst 5 forskellige Steder: i Rigsarkivet, det kongelige Bibliotek, Sorø Akademi, Sanderumgaard og Bækkeskov. Enhver, der har haft Brug for Dele deraf, ved, hvor besværligt det er at finde Rede deri og orientere sig med Hensyn til de vigtige Spørgsmaal om de forskellige Kildeskrifters indbyrdes Forhold etc. Der maa en Gang bringes Orden heri; det hele Efterladenskab bør — eventuelt ved elskværdigt Udlaan for en Tid — samles paa et Sted, sammenholdes og ordnes, der bør udgives en nøjagtig Registratur, formentlig ogsaa et Udvalg af Breve og Dagbogsoptegnelser, eventuelt delvis Omtryk af tidligere udgivne Ting, og det hele bør ledsages af en udtømmende kritisk Redegørelse. Her var bl. a. Stof til en Doktordisputats, men det vil koste en begyndende Forsker overordentlig meget Arbejde at erhverve de nødvendige Forud-

sætninger for dette ingenlunde lette Arbejde, der kommer til at spænde over hele sidste Halvdel af det 18. Aarhundredes Danmarks Historie. Dr. Bobé har imidlertid alle Forudsætninger af litterærhistorisk og personalhistorisk Art og dertil et indgaaende Kendskab til Samtidens utrykte Kilder. Planen om at han burde paatage sig dette Arbejde, er derfor ogsaa nylig rejst i Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie og vil forhaabentlig bringe et værdifuldt Resultat.

Aage Friis.

Medens en Række af vore betydeligere Provinsbyer i de senere Aar har faaet deres Monografier, har en af de mest berømte, Viborg, staaet som Stedbarnet, i hvert Fald naar Talen var om den nyere Tids Historie. Ursins gamle Beskrivelse fra 1849 maa nemlig nu betegnes som ganske utilfredsstillende. Under disse Forhold tager man med særlig Interesse den lille Samling Skizzer af viborgsk Byliv i XVII. og XVIII. Aarh. i Haanden, som Dr. W. Møllerup har udgivet under den lidt desorienterende Titel *Vildskud*. Meningen med dette Ord er nemlig blot, at vi her faar en Samling Detaljstudier, der ikke har kunnet indpasses i et større kulturhistorisk Arbejde, altsaa Spaaner, der er fløjet fra Træbullen under dens Tilpasning ved Øksen. I Virkeligheden har disse Smaaafhandlinger ikke ringe Interesse, da de er byggede direkte paa selve Dokumenterne: Viborg Skifte- og Panteprotokoller, Justitsprotokoller og Raadstueretsprotokoller samt Grundtaxter, altsammen arkivalisk Stof, som Forfatteren som Førstemand har gennempløjet. Han har over sine Fund formet en Række Opsatser over saa forskellige Emner som Snapstinget og de omrejsende Skuespilselskaber, Parykskatten og Gæstebudene samt ganske særligt over Adelslivet paa Gaarde og Værtshuse i Viborg, Dueller mellem yngre Adelsmænd og gamle Adelsdamers Henvisnen i Enkesæde paa Slægtsejendommene. Alle disse Skildringer er fornøjelige og letlæselige, og flere af dem giver endda Bidrag af Betydning til Landets almindelige Historie. Tilføjes skal det, at den lille Bog er særdeles smukt udstyret; navnlig er de Friser og